

Psykoosit

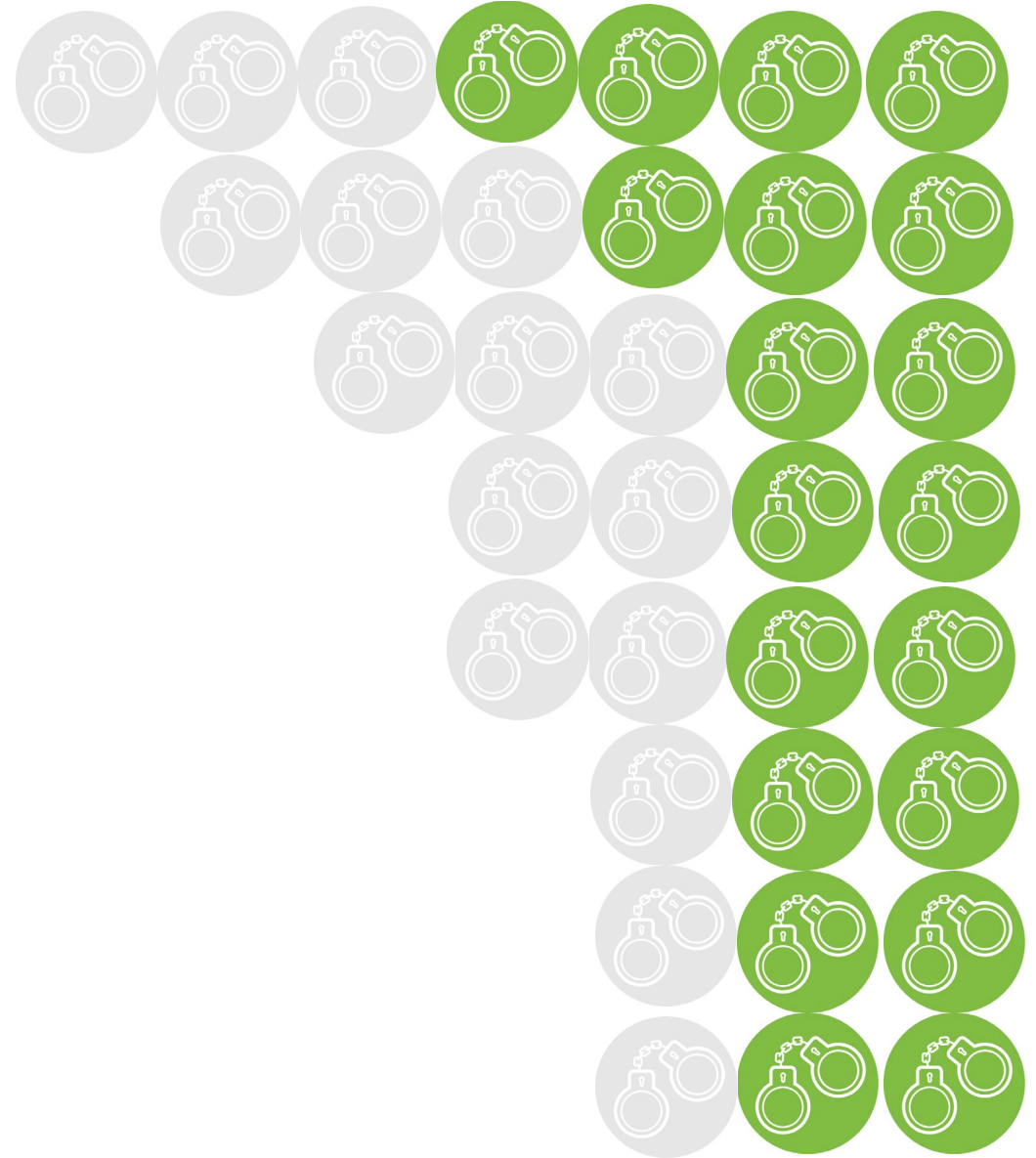
Taina Laajasalo
Oikeuspsykologian dosentti, PsT
Johtava tutkija, THL

Wattu IV

Vankien terveys ja hyvinvointi 2023

Julkistamisseminaari, THL

21.9.2023

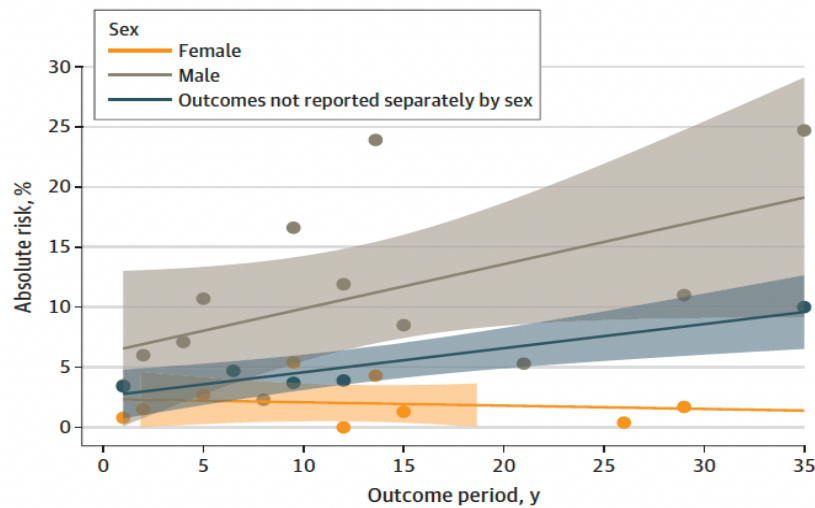
Psykoosit

- Vaikeita mielenterveyden häiriöitä, joihin liittyy todellisuuden tajun vakava häiriintyminen ja toimintakyvyn tilapäinen tai pysyvä heikkeneminen
 - Oireita esimerkiksi aistiharhat, harhaluulot, puheen ja käytöksen hajanaisuus, tunteiden latistuminen ja kognitiivisten toimintojen, kuten muistin, tarkkaavaisuuden ja toiminnanohjauksen heikentyminen.
- Psykoosiin sairastuminen yhteydessä myöhempään syrjäytymiseen ja sairastavuuteen (esim. Ringbom ym., 2021; Viertiö ym., 2012)

Psykoosit ja rikollisuus

Tutkimustietoa rikollisen, etenkin väkivaltaisen, käyttäytymisen yhteydestä psykoosisairauksiin on eniten skitsofrenian osalta

Figure 2. Absolute Risks of Violence Perpetration in Individuals With Schizophrenia Spectrum Disorders

Outcome period and absolute risk of violence perpetration in individuals with schizophrenia spectrum disorders in studies included in meta-analyses reporting register-based violent outcomes. Data using self- and collateral-report measures were excluded from comparison owing to lower severity threshold. Linear regression lines with 95% CIs are presented by sex.

24 tutkimusta (n = 51309) pooled odds ratio [OR], 4.5 (95% CI, 3.6-5.6)

This Issue Views 5,969 Citations 1 Altmetric 167

Original Investigation

December 22, 2021

Association of Schizophrenia Spectrum Disorders and Violence Perpetration in Adults and Adolescents From 15 Countries A Systematic Review and Meta-analysis

Daniel Whiting, BM, BCh¹; Gautam Gulati, MD²; John R. Geddes, MD^{1,3}, et al

[Author Affiliations](#)

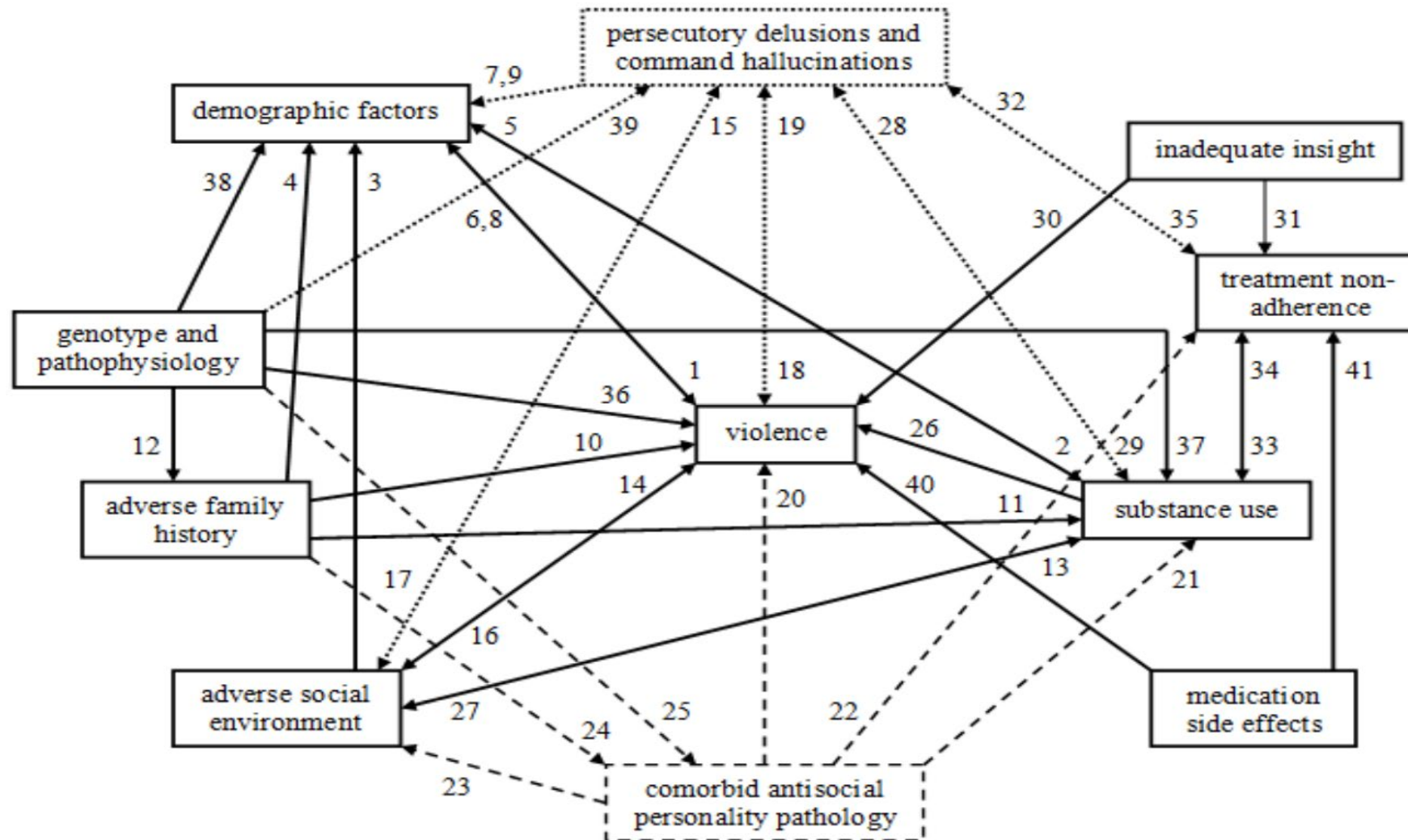
JAMA Psychiatry. 2022;79(2):120-132. doi:10.1001/jamapsychiatry.2021.3721

Mikä yhteyttä selittää?

- Psykoosien yhteydessä esiintyvää väkivaltaisuutta selittävät usein yleiset kriminogeeniset tekijät (esim. antisosiaalinen elämänpiiri, nuoruusiän käyttöshäiriö, rikosmyönteiset asenteet ja päihteidenkäyttö), jotka psyykkisesti sairailta yleisempiä kuin valtaväestössä
 - Psykoosisairaus itsessään näyttää lisäävän väkivallan riskiä etenkin hoitamattomana tai päihdehäiriön kanssa

Lamberti, S., Katsetos, V., Jacobowitz, D. & Weisman, R. 2020: Psychosis, mania and criminal recidivism: associations and implications for prevention. *Harvard Review of Psychiatry*, 28, 179–202

Figure 1. Possible causal pathways between risk factors and violence in psychosis

Lamsma, J., & Harte, J. M. (2015). Violence in psychosis: conceptualizing its causal relationship with risk factors. *Aggression and Violent Behavior, 24*(5), 75-82.

Muistetaan myös

- Suurin osa vakavasta mielenterveydenhäiriöstä kärsivistä ei ole aggressiivisia, vaikka väkivaltakäyttäytymisen riski on kohonnut
- Psykoottisesta häiriöstä kärsivillä huomattavasti muuta väestöä enemmän uhrikokemuksia
- Häpeäleima on yleinen sairauteen liittyvä lisätaakka, keskustelu väkivaltakäyttäytymisen yhteydestä psykoosisairauksiin tulee käydä tätä lisäämättä

de Vries B, van Busschbach JT, van der Stouwe ECD, Aleman A, van Dijk JJM, Lysaker PH, Arends J, Nijman SA, Pijnenborg GHM. Prevalence Rate and Risk Factors of Victimization in Adult Patients With a Psychotic Disorder: A Systematic Review and Meta-analysis. Schizophr Bull. 2019 Jan 1;45(1):114-126. doi: 10.1093/schbul/sby020. PMID: 29547958; PMCID: PMC6293237

Dubreucq, J., Plasse, J. & Franck, N. 2021. Self-stigma in Serious Mental Illness: A Systematic Review of Frequency, Correlates, and Consequences. Schizophrenia Bulletin 47(5), p. 1261–1287

Psykoosit ja vankiväestö

- Psykoosit, kuten muutkin psyykkiset häiriöt, ovat vankiväestössä yliedustettuina
- ICD-10:n skitsofreniaryhmään (F20–F29) kuuluvien psykoottisten häiriöiden (muut kuin päihdepsykoosit) yhteenlaskettu elämänaikainen esiintyvyys 2006–2010 toteutetussa vankitutkimuksessa (Wattu III) noin kuusi prosenttia

Pääkirjoitus | Vieraskynä

Psykoottisten vankien määrä kasvanut Suomen vankiloissa – Vakavista psykoottisista häiriöistä kärsivien vankien määrä on kymmenkertaistunut

Herää kysymys, onko laadukasta, oikea-aikaista ja tarpeenmukaista psykiatrista hoitoa tarjolla riittävästi.

Julkaistu: 22.7.2017 2:00 , Päivitetty: 22.7.2017

> *Nord J Psychiatry*, 11 (7), 543-548 Oct 2017

Knocking on Prison's Door: A 10-fold Rise in the Number of Psychotic Prisoners in Finland During the Years 2005-2016

Alo Jüriloo¹, Lauri Pesonen¹, Hannu Lauerma¹

Affiliations + expand

PMID: 28737982 DOI: [10.1080/08039488.2017.1351579](https://doi.org/10.1080/08039488.2017.1351579)

Metodi

Tarkasteltiin elämänaikaisia ja akuutteja psykoosisairauksia ja niiden kanssa samanaikaisesti esiintyviä päihde- ja persoonallisuushäiriöitä sekä C-hepatiittia.

- ICD-10:ssä psykoottisiksi häiriöiksi luokiteltavat häiriöt F20–F29: skitsofrenia, skitsofreenistyyppinen häiriö, skitsoaffektiivinen häiriö, harhaluuloisuushäiriö, lyhytkestoinen psykoottinen häiriö, yleissairaudesta johtuva psykoottinen häiriö sekä tarkemmin määrittelemätön psykoottinen häiriö
- Päihdepsykooseja tarkasteltiin muista psykooseista erillisenä ryhmänä
- Tiedot kerättiin puolistrukturoiduilla SCID I- ja SCID II -haastattelumenetelmillä (Structured Clinical Interview for DSM-IV) ja C-hepatiitista kyselytutkimuksella

Tulokset

- Kahdeksalla prosentilla tutkimukseen osallistuneista vangeista oli ollut elämänaikainen psykoosisairaus.
 - Yleisin psykoosisairaus oli skitsofrenia (3 %) ja toiseksi yleisin harhaluuloisuushäiriö (2 %)
- Tutkimushetkellä akuutti psykoosisairaus 2%:lla
- Skitsofreniaa esiintyi naisvangeilla tilastollisesti merkitsevästi enemmän kuin miesvangeilla ($p=0,023$)
 - Muiden yksittäisten psykoosisairauksien osalta sukupuoli- tai ikäryhmäkohtaisessa tarkastelussa ei havaittu tilastollisesti merkitseviä eroja.

Päihdepsykoosit ja komorbidit häiriöt

- Muista psykooseista erillisenä tarkasteltu elämänaikainen psykoaktiivisen aineen laukaisema psykoottinen häiriö havaittiin joka kolmannella (34 %) tutkittavalla
 - Joka viidennellä (21 %) niistä vangeista, joilla oli elämänaikainen psykoosisairaus, oli jossain vaiheessa elämänsä ollut myös päihdepsykoosi.
- Elämänaikaista psykoosia sairastavista vangeista lähes kaikilla (96 %) oli samanaikainen päihdehäiriö ja vastaavasti lähes kaikilla (96 %) samanaikainen persoonallisuushäiriö – yhdeksällä kymmenestä molemmat samanaikaisesti
 - Yleisin antisosiaalinen persoonallisuushäiriö, joka dg:na kaikilla, minkä lisäksi tutkittavilla saattoi olla myös muita persoonallisuushäiriöitä
- 46 % raportoi sairastaneensa C-hepatiittia

Vertailu WATTU III -aineistoon

Taulukko 1. Elämänaikaiset psykoosit, samanaikaiset päihde- ja persoonallisuushäiriöt ja samanaikainen C-hepatiitti suomalaisessa vankiväestössä vuosina 2006–2010 (Wattu III) ja 2020–2022 (Wattu IV).

	miehet			naiset			yhteensä		
	Wattu IV n=239	Wattu III n=309	muutos	Wattu IV n=56	Wattu III n=101	muutos	Wattu IV n=295	Wattu III n=410	muutos
Elämänaikainen psykoosi	16 (6,7 %)	15 (4,9 %)	37 %	8 (14,3 %)	11 (10,9 %)	31 %	24 (8,1 %)	26 (6,3 %)	29 %
& päihdehäiriö	16 (100 %)	–	–	7 (88 %)	–	–	23 (96 %)	–	–
& persoonallisuushäiriö	15 (94 %)	–	–	6 (75 %)	–	–	21* (96 %)	–	–
& päihde- ja persoonallisuushäiriö	15 (94 %)	–	–	6 (75 %)	–	–	21* (96 %)	–	–
& C-hepatiitti	10 (63 %)	–	–	1 (13 %)	–	–	11 (46 %)	–	–
Akuutti psykoosi	5 (2,1 %)	7 (2,3 %)	–9 %	2 (3,6 %)	8 (7,9 %)	–54 %	7 (2,4 %)	15 (3,7 %)	–35 %
Elämänaikainen psyko-aktiivisen aineen laukaisema psykoosi (päihdepsykoosi)	84 (35 %)	–		16 (29 %)	–		100 (34 %)	–	
Akuutti päihdepsykoosi	2 (1 %)	–		0 (0 %)	–		2 (1 %)	–	

* n=22, tieto persoonallisuushäiriöstä puuttuu kahdelta

Päärikoslaji

- Vankeus oli useimmiten seurausta väkivaltarikoksesta, päärikoslajina kolmella neljästä (75 %)
- Kuitenkin vain yhdellä kymmenestä väkivaltarikoksesta tuomitusta vangista oli elämänaikainen psykoosisairaus
- Väkivaltarikos päärikoslaji tilastollisesti merkitsevästi useammin psykoosiryhmän vangeilla muihin verrattuna ($p=0,038$), joskin merkitsevyys hävisi kokonaan tarkasteltaessa yhteyttä kaksiluokkaisesti jaoteltuna väkivalta- ja muihin rikoksiin ($p=0,096$).

Koulutus, työkyky ja mielentilatutkimus

- Noin $\frac{3}{4}$ (71 %) elämänaikaista psykoosia sairastavasta vangista käynyt enintään peruskoulun, tilastollisesti merkitsevästi useammin muihin verrattuna ($p=0,043$).
- Kolmella neljästä (75 %) elämänaikaista psykoosia sairastavasta vangista oli tutkimushoitajan arvion mukaan alentunut työkyky, merkitsevästi useammin kuin muilla tutkittavilla ($p<0,001$).
- Psykoosiryhmässä vajaa kolmannes (29 %) raportoi olleensa joskus mielentilatutkimuksessa, ei tilastollisesti merkitsevää eroa mielentilatutkimukseen osallistumisessa.

Eristäminen vankeusaikana

- Kolme neljästä (78 %) psykoosiryhmän vangista oli joskus eristetty kurinpidollisista syistä, ja lähes puolet (48 %) oli joskus eristetty omasta tahdostaan
 - tilastollisesti merkitsevä ero sekä kurinpidollisista syistä ($p=0,020$) että omasta tahdosta ($p<0,001$) eristämisessä

Johtopäätöksiä

- Verrattuna Wattu III –aineistoon, voidaan elämänaikaisten psykoosien esiintyvyydessä havaita jonkin verran nousua – tosin vertailu vain suuntaa antava
 - Lähes kaikilla tutkittavilla oli psykoosisairauden lisäksi joko päihde- tai persoonallisuushäiriö, usein molemmat
- Vankeus oli useimmiten seurausta väkivaltarikoksesta
 - Kuitenkin vain yhdellä kymmenestä väkivaltarikoksesta tuomitusta vangista oli elämänaikainen psykoosisairaus

Johtopäätöksiä II

- Psykoosia sairastaneet & psykoosisairaat vangit ovat monihäiriöinen ja haavoittuva ryhmä, jossa koulutustaso on matala ja työkyky alentunut.
- On varmistettava, ettei vankiloista muodostu vakavasti psyykkisesti sairaiden ihmisten epätarkoituksenmukainen sijoituspaikka

Kiitos!

